

Dadansoddiad Interim – Targedau Addysg Lleol

Cymdeithas yr Iaith Gymraeg

1. Cyflwyniad

1.1. Darn o waith ystadegol cychwynnol yw'r hyn sy'n dilyn; gobeithio y bydd yn sbarduno sgwrs ehangach ynghylch y camau trawsnewidiol sydd eu hangen yn y maes addysg er mwyn cyrraedd targed Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

1.2. Dim ond un darn o'r jig-so yw'r ystadegau hyn, ond mae'n ddarn allweddol os yw'r Llywodraeth am gyrraedd ei tharged. Mae targedau o'r math yma, fel rhan o becyn o fesurau, yn allweddol er mwyn cyflawni'r dyhead trawsbleidiol i sicrhau bod yr iaith yn tyfu. Fel dywedon ni ddwy flynedd yn ôl yn ein dogfen weledigaeth, yn ogystal â'r elfen addysg, bydd angen mesurau i leihau'r allfudiad, o bobl ifanc yn enwedig, ynghyd â normaleiddio defnydd yr iaith ym mhob maes bywyd.

1.3. Mae'r targedau arfaethedig hyn yn seiliedig ar dybiaethau optimistaidd o ran newidiadau demograffig, felly dyma'r lleiafswm sy'n bosib ei ganiatáu o ran twf addysg Gymraeg er mwyn cyrraedd y filiwn o siaradwyr. Yn wir, mae dadl gref bod rhaid symud yn gyflymach ac yn bellach.

1.4. Fodd bynnag, rydym eto i weld newidiadau trawsnewidiol, sydd eu hangen ar frys erbyn hyn.

1.5. Mae rhanbarthau'r Gymdeithas wedi ymateb a chraffu ar eu cynlluniau addysg cyfrwng Cymraeg lleol: maent yn annigonol a dweud y lleiaf. Mae'n rhaid i'r Llywodraeth ystyried system sy'n gosod targedau ar awdurdodau lleol, sy'n cynnwys lleiafswm o ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg. Ry'n ni'n credu y dylai'r system orfodi awdurdodau i gynllunio sut y byddan nhw'n cyflawni eu targedau, er mwyn creu'r filiwn o siaradwyr.

1.6. Ar yr ochr gadarnhaol, heb os, mae bwriad y Llywodraeth i symud pob ysgol lan y continwmm o ran darparu mwyfwy o addysg cyfrwng Cymraeg, a'r penderfyniad i ddileu Cymraeg Ail Iaith, yn galonogol. Ym mhob sir, dylen ni ddisgwyl i'r gyfundrefn addysg sicrhau bod pob plentyn yn gadael ysgol gyda'r gallu i gyfathrebu a gweithio drwy'r Gymraeg.

1.7. Mewn nifer o siroedd dilyniant yn y system addysg cyfrwng Cymraeg yw'r her fwyaf. Yn siroedd fel Gwynedd, mae dileu'r opsiwn o sefyll yr arholiad ail iaith yn rhan hanfodol o wella'r sefyllfa, gan ei fod yn atal y posibilïad bod y system yn caniatáu iddynt gollu eu gafael ar yr iaith. Mae'r diffyg dilyniant rhwng addysg gynradd Gymraeg ac ysgolion uwchradd yn broblem fawr mewn nifer o siroedd yn enwedig yn y Gogledd a'r Gorllewin.

1.8. Felly, rydym yn gobeithio adeiladu ar yr y gwaith ystadegol cychwynnol isod er mwyn dangos yr her o ran dilyniant yn y gyfundrefn addysg cyfrwng Cymraeg sy'n wynebu nifer o ardaloedd yn y wlad.

2. Nodyn am y Fethodoleg

2.1. Daeth y fethodoleg wreiddiol o 'Darlun Ystadegol o Sefyllfa'r Gymraeg'¹ a gyhoeddwyd gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg. Fodd bynnag, newidiwyd hyn ychydig gan y penderfynwyd mai nifer y plant a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg yw'r newidyn allweddol i'w newid yn hytrach na nifer y plant a ddiffynir fel siaradwyr Cymraeg yn y Cyfrifiad.

2.2. Daw'r amcangyfrifon poblogaeth o ragamcanestyniadau poblogaeth cenedlaethol 2014². Daeth y boblogaeth yn 2012 a 2013 o amcangyfrifon canol-blwyddyn. Daw'r amcangyfrifon siaradwyr Cymraeg o'r Cyfrifiad "DC2106WAla - Sgiliau iaith Gymraeg fesul oedran a rhyw".

2.3. Daw'r amcangyfrifon ar gyfer nifer y plant sydd wedi eu haddysgu drwy gyfrwng y Gymraeg o adroddiad blynyddol diweddaraf Llywodraeth Cymru ar ei strategaeth addysg cyfrwng Cymraeg³.

2.4. Gwneir tybiaeth bod nifer y plant a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg yn sefydlog drwy gydol addysg gynradd (felly mae'r nifer ym mlwyddyn 2 yn 2007 yn amcangyfrif gweddol ar gyfer blwyddyn 6 yn 2011) ac erys yr un dybiaeth ar gyfer addysg uwchradd (nifer ym mlwyddyn 9 yn 2013 yn amcangyfrif gweddol ar gyfer blwyddyn 7 yn 2011).

2.5. Camau'r Fethodoleg

Cam 1

2.5.1. Cyfunwyd y setiau data a chreu dwy set ddata newydd. Amcangyfrifon poblogaeth ar gyfer pob blwyddyn o 2012 i 2050 oedd y cyntaf. Mae'r llall yn cynnwys yr amcangyfrif poblogaeth 2011 ar gyfer pob oedran, nifer siaradwyr Cymraeg ar gyfer pob oedran a nifer y plant a arholid drwy'r Gymraeg ar gyfer pob oedran.

Cam 2

2.5.2. Cyfrifwyd y canran o blant nas arholid drwy'r Gymraeg a fyddai'n siaradwyr Cymraeg yn ôl y Cyfrifiad yn 2011. Ar gyfer pob oedran, defnyddiwyd y cyfrifiad canlynol: (nifer siaradwyr Cymraeg – nifer a arholid yn Gymraeg) / (nifer nas arholid yn Gymraeg)

Cam 3 – gwneud rhagfynegiad

2.5.3. Mae'r dull ar gyfer rhagfynegi yn amrywio fesul grŵp oedran penodol:

Dros 21 mlwydd oed – erys canran siaradwyr Cymraeg ar yr un lefel a fu ar gyfer yr un garfan y flwyddyn flaenorol. Felly, pe bai 18% o bobl 21 mlwydd oed yn siarad Cymraeg yn 2011, yna rhagfynegir y byddai 18% o bobl 22 mlwydd oed yn siarad Cymraeg yn 2012. Mae hyn yn tybio bod mudo net, oedolion yn

dysgu'r iaith a marwolaethau yn canslo ei gilydd.

8 - 11 mlwydd oed a 13 - 16 mlwydd oed – arholir yr un nifer o blant yn Gymraeg â'r un garfan yn y flwyddyn flaenorol. Darperir cyfanswm nifer siaradwyr Cymraeg o'r nifer a fyddai'n cael eu harholi yn Gymraeg yn ogystal â nifer na fyddai'n cael eu harholi, wedi eu lluosu gan y canran a gyfrifwyd yng Ngham 2 uchod.

12 mlwydd oed – oherwydd cwmp y nifer a arholir yn Gymraeg rhwng blwyddyn 2 a 9, tybir bod hyn yn digwydd rhwng addysg gynradd ac uwchradd ac felly bod y nifer a arholir drwy'r Gymraeg pan maent yn 12 mlwydd oed yw $0.9 \times$ (y nifer oedran 11 yn y flwyddyn flaenorol). Cyfrifir cyfanswm y siaradwyr Cymraeg yn yr un modd.

17-21 mlwydd oed - gwyddys mai dau draean o'r rhai a arholir drwy'r Gymraeg ym mhob carfan a fydd dal yng Nghymru ac yn siarad Cymraeg pan gyrhaeddant 21 mlwydd oed¹. Er mwyn ystyried hyn, mae nifer yr ymgeiswyr o addysg cyfrwng Cymraeg sy'n cael eu cynnwys fel siaradwyr Cymraeg yw 0.92 y nifer a fu yn y flwyddyn flaenorol. Pe arholir 5,000 o bobl 16 mlwydd oed drwy'r Gymraeg yn 2011, yna dybir y byddai ($5000 \times 0.92 = 4600$) yn parhau i fyw yng Nghymru ac yn siarad Cymraeg yn 17 yn 2012, ($4600 \times 0.92 = 4232$) fyddai'n siarad Cymraeg yng Nghymru oedran 18 yn 2013 ac yn y blaen. Nifer y siaradwyr Cymraeg yw cyfanswm y rhif hwn a'r canran nad ydynt yn mynychu addysg cyfrwng Cymraeg a gyfrifwyd yng Ngham 2 uchod.

3-6 mlwydd oed – mae canran y siaradwyr Cymraeg 3 mlwydd oed yn hafal â chanran oedolion rhwng 19 a 50 mlwydd sy'n siarad Cymraeg ar y pryd. Mae hyn wedyn yn cynyddu bob blwyddyn gan ddilyn patrwm Cyfrifiad 2011 nes i ni gyrraedd oedran 7 pan newidir y dull cyfrifo.

7 mlwydd oed – yn y fodel gychwynnol, fe dybir bod nifer y bobl 7 mlwydd oed yn addysg cyfrwng Cymraeg yn aros ar yr un lefel. Amrywir y dybiaeth hon wedyn.

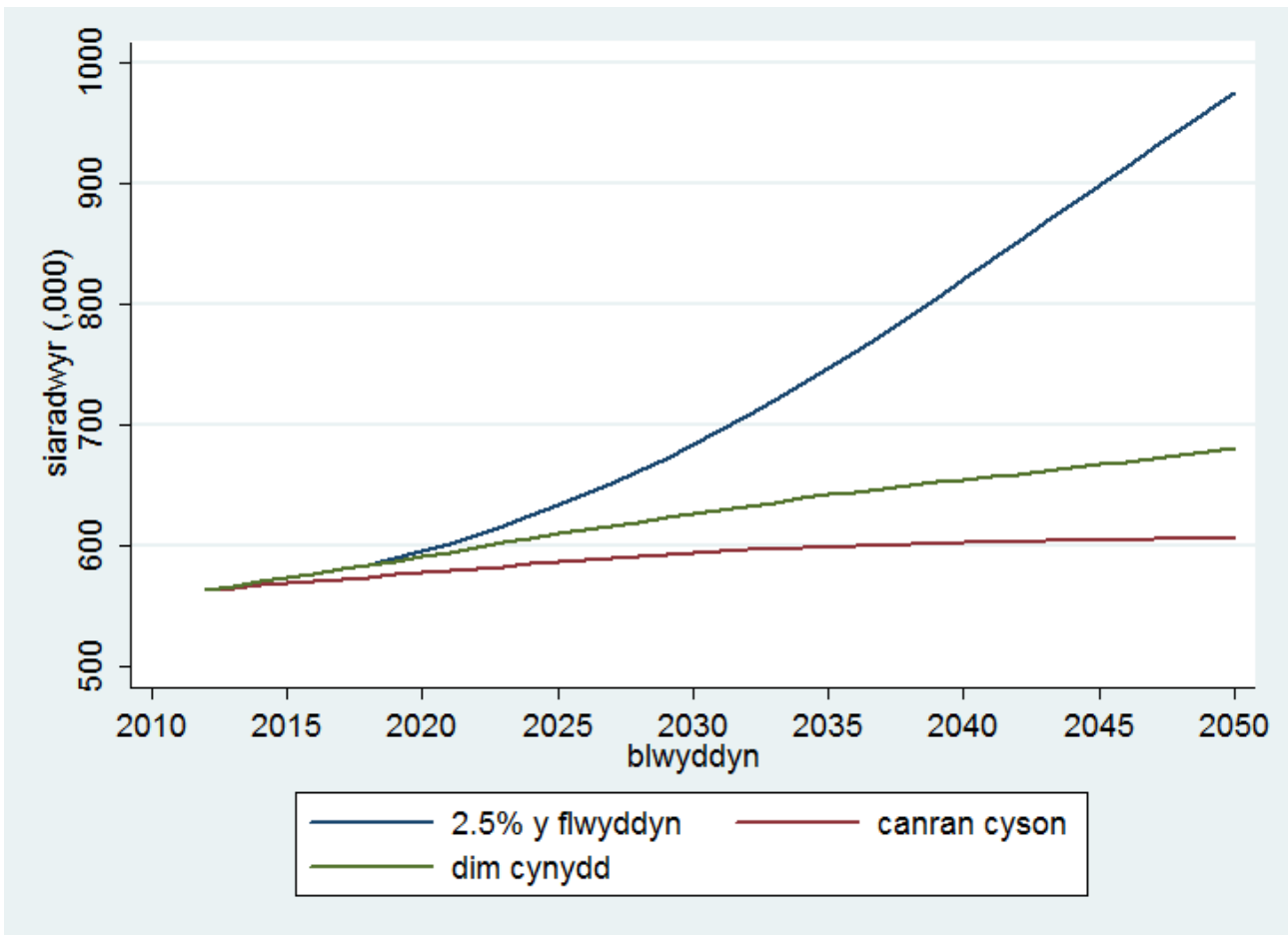
2.6. Adnabod y cynnydd sydd ei angen

2.6.1. Defnyddir y fodel gydag addasiadau fel bod canran y plant mewn addysg cyfrwng Cymraeg yn cynyddu'n gyson bob blwyddyn o 2017 i 2040 ac wedyn yn aros ar yr un lefel. Y nod yw darganfod y canran hwn. Mae cynnydd o 2.5% bob blwyddyn bron â chyrraedd y targed cenedlaethol o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

3. Prif Ganfyddiadau'r Ymchwili

3.1. Gofynnwyd i ystadegwyr ystyried sut y byddai modd cymhwyso targed Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 i dargedau ar gyfer 'Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg' awdurdodau lleol. Canolbwyntiwyd ar ddeiliant cyntaf y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2010 ar gyfer yr ymarferiad ystadegol hwn.

3.2. Ar sail tybiaethau a restrir yn adran uchod, lluniwyd y graff isod sy'n dangos y cynnydd yn niferoedd siaradwyr Cymraeg pe bai dim cynnydd yn nifer y plant 7 mlwydd oed yn derbyn addysg cyfrwng Cymraeg o gymharu â chynnydd o 2.5% y flwyddyn yn y canran a addysgir drwy'r Gymraeg:

*mae'r llinell 2.5% y flwyddyn yn dangos y twf yn niferoedd siaradwyr y Gymraeg pe bai twf yn y canran o blant 7 mlwydd oed sy'n derbyn addysg Gymraeg o 2.5% y flwyddyn

**mae'r llinell 'dim cynnydd' yn dangos y rhagamcanestyniad ar gyfer nifer y siaradwyr pe bai dim twf yn y canran sy'n derbyn addysg Gymraeg

***mae'r llinell 'canran cyson' yn dangos y newid yn niferoedd y siaradwyr pe bai'r canran o siaradwyr Cymraeg yn y boblogaeth yn aros yr un fath rhwng nawr a 2050

3.3. Gan ddefnyddio'r targed o dwf blynyddol addysg cyfrwng Cymraeg o 2.5% fel sail, dosrannwyd y canrannau hyn o blant 7 mlwydd oed a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg yn y blynyddoedd canlynol (siawns cyfrannol) gan sefydlu'r targedau isod ar gyfer 22 awdurdod lleol Cymru:

	2014	2025	2030	2035	2040
Ynys Môn	72.1%	87.6%	91.7%	94.9%	97.4%
Gwynedd	97.8%	99.2%	99.5%	99.7%	99.8%
Conwy	25.1%	47.9%	58.7%	70.9%	82.8%
Sir Ddinbych	24.5%	47.1%	58.0%	70.2%	82.3%
Sir y Fflint	5.7%	14.2%	20.4%	30.5%	46.4%
Wrecsam	12.0%	27.2%	36.7%	49.7%	66.1%
Powys	19.3%	39.6%	50.4%	63.5%	77.4%
Ceredigion	74.0%	88.7%	92.4%	95.4%	97.6%
Sir Benfro	19.7%	40.2%	51.0%	64.0%	77.8%
Sir Gaerfyrddin	55.4%	77.3%	84.1%	90.0%	94.7%
Abertawe	14.1%	31.1%	41.1%	54.4%	70.1%
Castell-nedd Port Talbot	18.7%	38.7%	49.4%	62.5%	76.7%
Pen-y-bont ar Ogwr	8.6%	20.5%	28.6%	40.6%	57.4%
Bro Morgannwg	12.9%	28.9%	38.6%	51.8%	68.0%
Rhondda Cynon Taf	19.9%	40.5%	51.3%	64.3%	78.1%
Merthyr Tudful	11.7%	26.7%	36.0%	49.0%	65.5%
Caerdydd	15.1%	32.8%	43.0%	56.4%	71.8%
Caerffili	18.9%	39.0%	49.7%	62.8%	76.9%
Blaenau Gwent	5.1%	12.9%	18.6%	28.1%	43.5%
Torfaen	10.2%	23.8%	32.5%	45.2%	61.9%
Sir Fynwy	5.8%	14.5%	20.7%	30.9%	46.8%
Casnewydd	4.5%	11.5%	16.7%	25.5%	40.3%
Cymru gyfan	19.4%	39.7%	50.5%	63.6%	77.5%

*mae gwahaniaeth rhwng y ffigyrau yn y tabl uchod a'r canrannau a nodwyd yn adroddiad blynyddol Llywodraeth Cymru ar y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg oherwydd bod dadansoddiad y Gymdeithas yn seiliedig ar ragamcanestyniadau poblogaeth y Swyddfa Ystadegau Cenedlaethol, sy'n cynnwys plant a addysgir yn y gartref ac yn y sector breifat

4. Casgliadau

4.1. Mae'r ymchwil uchod yn dangos bod her fawr yn wynebu Llywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, consortia addysg, ac yn wir yr holl gyfundrefn addysg; ond, gan gynllunio yn awr ar gyfer y newidiadau hyn, bydd yn bosib cymryd camau breision ymlaen.

4.2. Gobeithiwn y bydd y dadansoddiad interim hwn yn sbarduno trafodaeth ehangach ynghylch yr angen i gynllunio twf addysg cyfrwng Cymraeg a gwneud targed y Llywodraeth o gyrraedd miliwn o siaradwyr

Cymraeg yn realiti. Bwriadwn ddatblygu'r ymchwil cychwynnol hwn yn bellach dros y misoedd i ddod.

Grŵp Addysg, Cymdeithas yr Iaith Gymraeg

Mai 2017